

XX. Jubileuszowa Edycja Rankingu RSP

Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne w 2019 roku - najlepsza setka

Szanowni Państwo,

Mamy przyjemność przekazać na Państwa ręce jubileuszową dwudziestą edycję rankingu rolniczych spółdzielni produkcyjnych w Polsce. Publikacja ta ma na celu przedstawienie aktualnej sytuacji ekonomiczno-finansowej w gospodarstwach spółdzielczych.

Podstawowym celem, jaki przyświecał twórcom tego rankingu, jest promocja najlepiej funkcjonujących gospodarstw tej formy prawnej oraz stworzenia platformy dającej możliwość wymiany doświadczeń samych spółdzielców na forum krajowym.

Prezentowana publikacja jest efektem wieloletniej współpracy Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB z Krajową Radą Spółdzielczą, Krajowym Związkiem Rewizyjnym Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych oraz samymi spółdzielniami, które aktywnie uczestniczą w tym wydarzeniu.

Głównym celem przeprowadzonych rankingów jest wyłonienie spółdzielni o najlepszych wynikach ekonomicznych. Do tego celu niezmiennie od wielu już lat wykorzystujemy te same sprawdzone wskaźniki ekonomiczne.

Ranking RSP za 2019 r.

W pierwszej kolejności szczególnie podziękowania należą się tym spółdzielniom, które są z nami nieprzerwanie. Ponieważ ocena działalności podmiotów w branży rolnej w ciągu jednego roku bilansowego jest obciążona pewnymi mankamentami, od dziesięciu lat publikujemy ranking z trzylecia tych RSP, które rokrocznie biorą w nim udział (tabela 5). Tak jak w przypadku głównego zestawienia, o miejscu na tej liście decydowała suma mierników syntetycznych z lat 2017-2019. Im była ona niższa, tym wyższa była pozycja spółdzielni w powyższym trzyleciu. W tegorocznym jubileuszowym rankingu z 3-lecia na pozycji lidera utrzymała się

RSP Hopkie z woj. lubelskiego, która za 2018 i 2019 rok również zajmowała pierwsze miejsce w zestawieniu głównym rankingu. Drugą lokatę zdobyła RSP Gierałtice z woj. opolskiego, mimo zajęcia piątego miejsca w tegorocznym głównym zestawieniu. Na pozycji trzeciej uplasowała się RSP Krzywa z województwa podlaskiego, która w zestawieniu za 2019 rok zajmuje siódmą pozycję. Tak jak co roku, należy podkreślić, iż wszystkie spółdzielnie, które znalazły się w tym zestawieniu, zaliczają się do grona superelity zbiorowości RSP, która posiada największy wkład w budowaniu naszego rankingu 100 najlepszych RSP.

Uwarunkowania makroekonomiczne w 2019 roku

W 2019r. realne tempo wzrostu gospodarczego Polski (PKB) wyniosło 4,0%, wobec 5,1% w 2018r. Obecnie następuje zatem pewne osłabienie krajowej koniunktury, o czym decyduje wyraźne spowolnienie tempa wzrostu PKB w strefie euro, szczególnie w gospodarce niemieckiej. Jednocześnie w polskiej gospodarce, przy wzrastającej presji inflacyjnej, rosnący popyt na pracę przyczynia się do dalszego wzrostu poziomu zatrudnienia i wynagrodzeń. Szczególnie ważnym czynnikiem wzrostu PKB pozostaje spożycie prywatne, na co wpływ ma pomyślna, z punktu widzenia pracowników, sytuacja na rynku pracy pozwalająca na utrzymanie wysokiej dynamiki funduszu płac.

Ujemnie na tę dynamikę oddziaływały popyt krajowy i branża budowlana, co prawda kontynuacja trendów wzrostowych miała miejsce w przemyśle, handlu wewnętrznym i zagranicznym oraz w transporcie, ich dynamika była jednak niższa niż w roku ubiegłym.

Spożycie w sektorze gospodarstw domowych zwiększyło się o 4,5%, czemu sprzyjała korzystna sytuacja na rynku pracy, a mianowicie spadek bezrobocia, wysoki wzrost wynagrodzeń oraz dobre nastroje konsumentów. Istotną rolę odgrywał również niski poziom stóp procentowych, niezmiennych od marca 2015r., co obniżało koszt finansowania kredytem wydatków konsumpcyjnych.

Koniunktura w rolnictwie

Wartość produkcji globalnej sektora rolnego w cenach bieżących w 2019 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła o 6,2% w wyniku wzrostu wartości produkcji roślinnej o 7,7% i produkcji zwierzęcej o 5,0%. W produkcji roślinnej wysoki wzrost wartości odnotowano w produkcji ziemniaków (o 30,8%), w grupie warzyw (o 14,6%) i zbóż (o 10,7%). Zwiększenie wartości produkcji zwierzęcej wynikało ze wzrostu wartości stada podstawowego i obrotowego (o 59,6%), produkcji żywca (o 7,2%) i mleka (o 2,8%).

W listopadzie 2019 r. nastąpiło zauważalne pogorszenie koniunktury w rolnictwie w porównaniu z miesiącem poprzednim. Rynkowe uwarunkowania produkcji rolniczej były również zdecydowanie gorsze niż rok wcześniej. Syntetyczny wskaźnik koniunktury w rolnictwie (SWKR) w listopadzie zmalał o 0,4 pkt proc. do 99,5 punktu. Wzrost wyrównanego wskaźnika potencjalnego popytu (o 0,4 pkt proc. do 100,6 punktu) nie zdołał zrównoważyć spadku wyrównanego wskaźnika nożyc cen (o 1,1 pkt proc. do 98,5 punktu). Syntetyczny wskaźnik koniunktury w rolnictwie w listopadzie 2019 r. był o 1,7 pkt proc. niższy niż rok wcześniej.

Wyrównany wskaźnik nożyc cen w listopadzie 2019 r. wyniósł 98,5 punktu, tj. o 1,1 pkt proc. mniej niż miesiąc wcześniej. Był on również o 2,0 pkt proc. niższy w porównaniu z listopadem 2018 r. O spadku wyrównanego wskaźnika nożyc cen w listopadzie w porównaniu z poprzednim miesiącem zdecydował wyraźnie silniejszy spadek ruchomego wskaźnika cen skupu niż wyrównanego wskaźnika cen detalicznych środków produkcji dla rolnictwa. Do zmniejszenia wyrównanego wskaźnika cen skupu w istotnym stopniu przyczyniły się październikowe obniżki cen większości produktów rolnych monitorowanych przez GUS. Kukurydza w skupie potaniała o 22,1%, ziemniaki o 12,2%, żyto o 3,9% oraz drób o 2,6%, a żywiec wieprzowy o 0,8%. Wyższe ceny odnotowano natomiast w przypadku mleka krowiego (o 1,3%), żywca wołowego (o 0,8%) oraz pszenicy (o 0,6%). W sumie bieżący wskaźnik zmian cen skupu w październiku 2019 r. wyniósł 98,8 punktu, a wyrównany indeks cen skupu 98,5 punktu wobec 99,7 punktu miesiąc wcześniej. Dla porównania w listopadzie 2018 r. wyrównany wskaźnik cen skupu wyniósł 101 punktów.

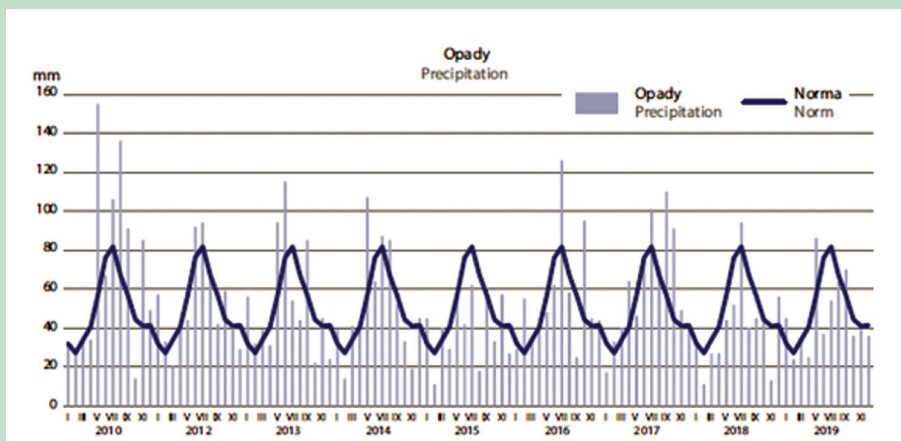
Przebieg pogody

Siewy zbóż ozimych pod zbiory 2019 r. rozpoczęte były w optymalnych terminach agrotechnicznych, rośliny krzewiły się w listopadzie, a wahania temperatury powietrza sprzyjały hartowaniu się roślin. Pogoda w grudniu nie stwarzała większych zagrożeń dla zimujących roślin. W styczniu panowały zróżnicowane warunki agrometeorologiczne. Notowane głównie w pierwszej i drugiej dekadzie miesiąca spadki temperatury powietrza przy powierzchni gruntu, miejscami dochodziły do -22°C . Występujące pod koniec stycznia opady deszczu i deszczu ze śniegiem powodowały lokalnie powstawanie na polach zastojów wody, które podczas nocnych spadków temperatury tworzyły krótkotrwałą skorupę lodową.

W kwietniu warunki agrometeorologiczne były na terenie kraju zróżnicowane, ale od drugiej dekady i na początku maja na ogół bardzo korzystne dla wschodów, wegetacji i rozwoju roślin, przy czym lokalnie odnotowano nadmierne przesuszenie wierzchniej warstwy gleb, zwłaszcza piaszczystych. Straty w zasiewach ozimych były znacznie mniejsze od obserwowanych w 2018 roku, a według oceny rzeczoznawców terenowych GUS przeprowadzonej w I dekadzie maja 2019 r., główną przyczyną zaorywania plantacji upraw ozimych były uszkodzenia mrozowe.

Wyjątkowo wysokie temperatury powietrza w drugiej i trzeciej dekadzie czerwca, znacznie przekraczające normy wieloletnie, przy jednocześnie bardzo niskich (znacznie poniżej normy) w tym okresie opadach atmosferycznych, doprowadziły na przeważającym obszarze kraju do nadmier-

nego przesuszenia wierzchniej warstwy gruntu i szybszego dojrzewania zbóż, ograniczając jednocześnie ich potencjał produkcyjny. Prace żniwne powszechnie prowadzono w trzeciej dekadzie lipca i pierwszej dekadzie sierpnia. Ciepła, słoneczna i na ogół bezdeszczowa pogoda w sierpniu sprzyjała przeprowadzaniu żniw. Wysoka temperatura powietrza i niedobór opadów deszczu, a także nierównomierny ich rozkład, zarówno w układzie regionalnym jak i czasowym, powodowały w wielu rejonach kraju dalsze zwiększanie deficytu wody w glebie. W pierwszej połowie sierpnia zakończono na ogół zbiór rzepaku i rzepiku, a do końca miesiąca na obszarze całego kraju zakończono żniwa zbóż ozimych i jarych.

Wykres 1

*Miesięczny rozkład opadów w Polsce
w latach 2010-2019
na tle średniej z lat 1971-2000*

Tabela 1

Wskaźniki (średnie ruchome 6-miesięczne) obrazujące zmiany rynkowych uwarunkowań produkcji w rolnictwie

Wyszczególnienie	XI 19	X 19	IX 19	VIII 19	VII 19	VI 19	XI 18
Syntetyczny wskaźnik koniunktury w rolnictwie (SWKR)	99,5	99,9	100,1	100,3	100,2	100,3	101,2
Wyrównany wskaźnik potencjalnego popytu	100,6	100,2	100,3	100,7	99,9	99,9	101,9
Wyrównany wskaźnik nożyc cen	98,5	99,6	100	99,9	100,5	100,8	100,5
Wyrównany wskaźnik wzrostu cen skupu	98,5	99,7	100,3	100,3	100,9	101,2	98,5
Wyrównany wskaźnik wzrostu cen środków produkcji	100	100,1	100,2	100,4	100,4	100,4	100,5
Wyrównany indeks inflacji i zmian cen żywności	99,6	99,7	99,8	99,9	100,0	99,8	100,3
Wyrównany indeks zmian wynagrodzeń i cen żywności	99,8	99,3	100,1	100,1	98,7	99,5	100,4
Wyrównany indeks produkcji przemysłu spożywczego	100,6	99,8	101,6	101,1	100,9	100	102,4

Wskaźnik zmian cen skupu liczony jest jako średnia arytmetyczna ważona dla koszyka produktów notowanych co miesiąc przez GUS i publikowanych w biuletynach statystycznych GUS. Są to zboża ogółem, w tym: pszenica, żyto, jęczmień, kukurydza, ziemniaki, żywiec ogółem, w tym: żywiec wołowy, wieprzowy i drób oraz mleko. Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS Źródło: Rynek Rolny nr12/2019r.

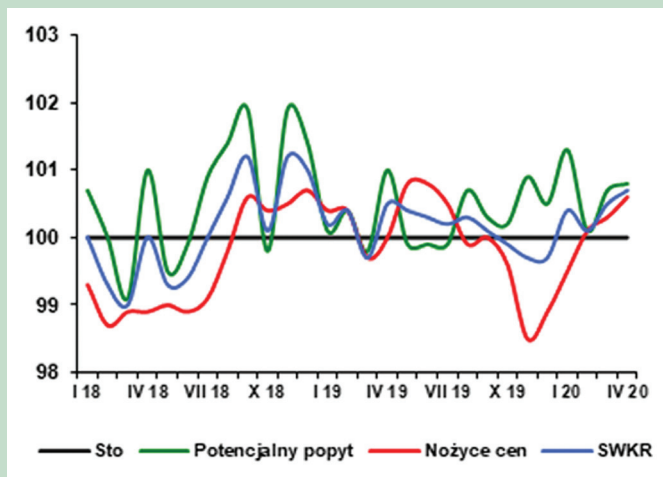
Ranking RSP za 2019 r.

Wykres 2

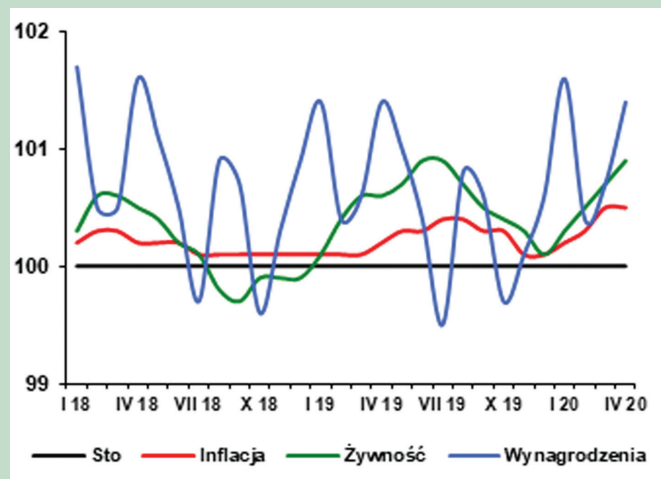
Wskaźniki obrazujące zmiany rynkowych uwarunkowań produkcji w rolnictwie

Źródło: Rynek Rolny nr 3/2020 r.

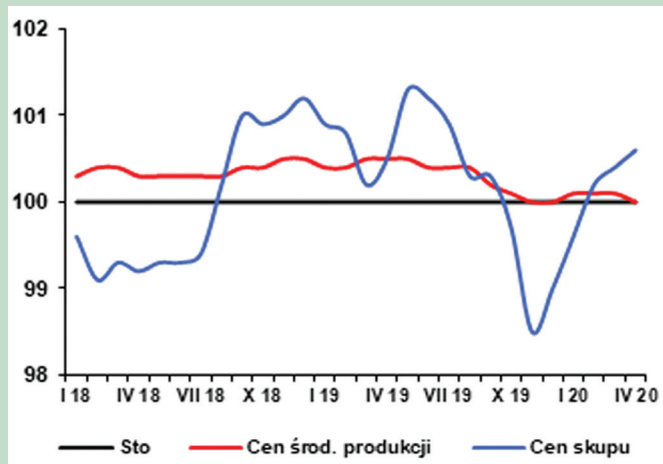
Rys. 1
Wyrównane wskaźniki koniunktury w rolnictwie

Rys. 2
Wyrównane wskaźniki zmian cen

Rys. 3
Wyrównane wskaźniki zmian cen

Rys. 4
Skumulowany wskaźnik nożyc cen

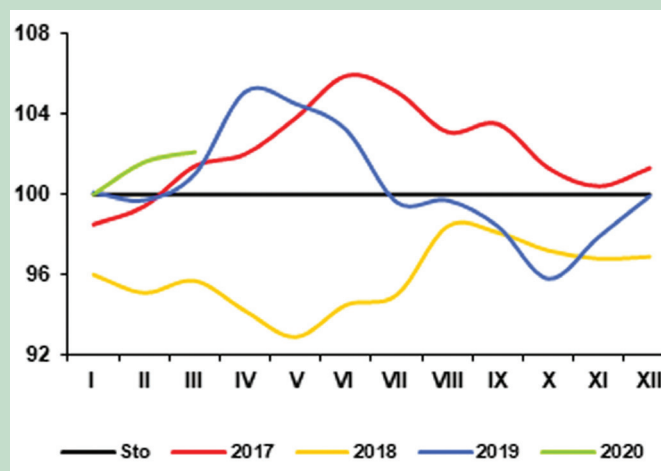

Tabela 2

Ceny skupu płodów rolnych w latach 2016-2019 (dane z miesiąca grudnia w zł)

Lata	Pszenvica (dt)	Żyto (dt)	Jęczmień (dt)	Kukurydza (dt)	Rzepak (dt)	Bydło (kg)	Trzoda chlewna (kg)	Drób (kg)	Ciełeta (kg)	Mleko (l)
2019	69,34	58,00	65,75	61,66	162,49	6,35	6,26	3,77	9,91	1,39
2018	83,10	70,87	77,60	68,75	163,40	6,54	4,19	3,69	9,77	1,40
2017	67,31	56,84	66,86	54,59	159,40	6,68	4,56	3,67	10,60	1,53
2016	63,88	54,31	59,50	55,80	183,50	6,22	5,03	3,53	9,60	1,36

Źródło: „Skup i ceny produktów rolnych w 2019 r.”, GUS, Warszawa 2020.

Wyniki ekonomiczne spółdzielni

Jubileuszowe wydanie rankingu RSP jest również wyjątkowe pod względem 3-letniego nieprzerwanego udziału gospodarstw spółdzielczych w tym przedsięwzięciu. Na 101 spółdzielni, jakie nadesłały ankiety aż 86 nieprzerwanie uczestniczyło w rankingu rok rocznie. Dzięki takiej frekwencji analiza ekonomiczna prowadzona w oparciu o trzyletnie dane panelowe obejmuje zdecydowaną większość spółdzielni uczestniczących w naszym zestawieniu. W odniesieniu do całej zbiorowości gospodarstw spółdzielczych funkcjonujących w naszym kraju, szacowanej na niespełna 600 podmiotów, należy zauważyć, iż w naszej analizie znalazł się co siódmy z nich.

W latach 2018-2019 gospodarstwa spółdzielcze charakteryzowały się nieco niższymi wskaźnikami ekonomicznymi niż w 2017 roku. Bez wątpienia wpływ na taki stan wywarł przebieg pogody, z wyraźnym deficytem opadów w kluczowych momentach sezonu wegetacyjnego. Kłęskę suszy w 2019 roku stwierdzono w większości województw w kraju, a rząd podobnie jak w 2018 r. zdecydował o udzieleniu pomocy publicznej dla gospodarstw z rejonów w największym stopniu poszkodowanych tym kataklizmem. Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej w relacji do 2017 r. obniżył się o jedynie nieznacznie 0,3 p.p., a w relacji do roku 2018 zmalał o 0,1 p.p. Skala tego trendu nie świadczy zatem o istotnym zachwianiu dochodowości w spółdzielniach, zwłaszcza iż historycznie patrząc na ten wskaźnik, zdarzało się, iż w trudnych okresach notowany był on niejednokrotnie na poziomie znacznie poniżej 20%.

Na uwagę zasługuje również rosnący poziom przychodów ogółem w analizowanym trzyleciu. Wzrósł on prze-

cięcie o 434 tys. zł na gospodarstwo, co było prawdopodobnie spowodowane poprawą rentowności w chowie trzody chlewnej w tym okresie. W analizowanym okresie niewielkiej korekcie (spadek o 0,5 p.p.) uległ również wskaźnik wartości dodanej, który podobnie jak dochodowość działalności, utrzymywał się na relatywnie wysokim 41,1% poziomie. Wyniki te, zważywszy na niekorzystny kolejny rok z rzędu przebiegu pogody oraz spadek cen skupu dla większości płodów rolnych w analizowanym okresie, należy uznać za dobre, co jest niewątpliwie zasługą wysokiego poziomu zarządzania tych gospodarstw. Stabilne wyniki finansowe byłyby trudne do utrzymania w 2019 r., gdyby nie stały strumień wsparcia budżetowego, jaki trafiał do gospodarstw w tym okresie. Mimo, że analizowana grupa spółdzielni, ze względu na duże powierzchnie uprawy, podlegające degresywności w systemie wsparcia bezpośredniego, potrafi jednak coraz lepiej maksymalizować strumień otrzymywanych dotacji. Świadczy to niewątpliwie również o dużej elastyczności oraz wysokim poziomie wiedzy i kompetencji spółdzielców w tym zakresie. Poziom wsparcia budżetowego dla gospodarstw spółdzielczych w 2017 r. i 2018 r. wyniósł odpowiednio 926 i 1010 zł/ha, podczas gdy w 2019 r. było to już 1105 zł/ha.

Wzrost przeciętnej kwoty dotacji był spowodowany otrzymywaniem w wielu spółdzielniach pomocy kłeskowej. Ponieważ większość spółdzielni posiadała ubezpieczenia ponad połowy upraw, otrzymywały one niejednokrotnie dodatkowe wparcie w wysokości 500 zł/ha. Należy zauważyć, że spółdzielnie te, prowadząc odpowiedzialną strategię działalności, otrzymały w ten sposób w 2019 r. premię, która w znaczący sposób wpłynęła na wyniki całej ocenianej zbiorowości.

Tabela 3: Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP w latach 2017-2019 (panel 86 badanych RSP)

Wyszczególnienie	Lata:			$\frac{2019}{2017} \times 100$
	2017	2018	2019	
Przeciętny obszar (ha UR)	545,2	540,4	537,9	0,99
Przychody ogółem (tys. zł)	8889	9049	9323	1,05
Pracujący na 100 ha UR (osoby)	3,97	3,90	3,82	0,96
Wydajność pracy - wartość dodana (tys. zł/osobę)	110,5	109,5	113,4	1,03
Wskaźnik wartości dodanej (%)	41,6	41,0	41,1	0,99
Wskaźniki dochodowości:				
- pracy członka (tys. zł/osobę)	76,5	125,6	119,1	1,56
- działalności gospodarczej (%)	24,0	23,4	23,3	0,97
Indeks tworzenia wartości (krotność)	1,7	0,9	0,7	-
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (%)	9,2	7,7	5,9	0,64
Stopa inwestycji (krotność)	1,06	0,83	1,37	-
Udział dotacji w dochodzie ogólnym (%)	30,4	32,1	34,0	1,12

Źródło: Ranking RSP 2017 r., 2018 r. i 2019 r.

RANKING 100 NAJLEPSZYCH ROLNICZYCH SPÓŁDZIELNI PRODUKCYJNYCH WEDŁUG SYTUACJI EKONOMICZNEJ w 2019 r.

Pozycja według miernika syntetycznego		UP		Nazwa spółdzielni		wój.		Wskaźniki dochodowości:				Wskaźnik wartości dodanej		Wskaźniki płynności na 31.12.2019:				Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej		Wydajność pracy				Przychody ogółem				Dochód ogółem				Indeks tworzenia wartości				Pracujący				Powierzchnia użytków rolnych		Wskaźnik bonitacji gleb		Miernik syntetyczny (6+8+15+17+21)		Pozycja według kolumny 26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
								pracy		działalności gospodarczej		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%				%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%	

RANKING 100 NAJLEPSZYCH ROLNICZYCH SPÓŁDZIELNI PRODUKCJI WEDŁUG SYTUACJI EKONOMICZNEJ w 2019 r.

Pozycja według miernika syntetycznego		Nazwa spółdzielni		UP	Wskazniki dochodowości:				Wskaznik wartości dodanej		Wskazniki płynności na 31.12.2019:		Wskaznik generowania gotówki operacyjnej		Wydajność pracy		Przychody ogółem		Dochód ogółem		Indeks tworzenia wartości		Pracujący		Powierzchnia użytków rolnych	Wskaznik bonitacji gleb	Miernik syntetyczny (6+8+15+17+21)	Pozycja według kolumny 26	
					pracy		działaloso. gospodarczej		%		%		na 31.12.2019:		%		tys. złos.		tys. zł		tys. zł		in						os.
2019	2018	zł	poz.	zł	poz.	%	poz.	%	poz.	in	in	in	in	sztyki	%	in	in	in	in	in	in	in	os.	os.	os.	os.	ptk.	26	1
1	2	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
51	78	RKS Agrokomples Brzostownia	WielPol	M	76 583	28	13,23	89	25,03	94	2,20	0,37	2,98	99,3	46	6 945	21	919,0	42	-0,10	78	17,5	12,0	388	0,69	262	51		
52	49	RSP Roszkowice	Opol	R	54 846	55	23,15	54	53,15	19	20,05	12,06	6,13	125,9	33	3 080	47	713,0	51	-0,05	77	13,0	13,0	360	1,57	266	52		
53	74	RSP Chorzowie	Łódź	R	45 400	68	25,21	44	43,13	52	2,55	1,58	10,51	78,0	68	2 713	61	684,0	55	1,94	26	15,0	15,0	425	0,47	267	53		
54	73	RSP Hermanowo	Kuj-Pom	R	66 000	41	18,24	81	43,48	51	0,99	0,46	13,86	157,3	14	2 171	72	396,0	77	0,24	59	6,0	6,0	315	1,06	267	54		
55	-	Brak zgody	WielPol	M	42 063	77	23,02	55	37,08	66	6,44	4,27	9,88	68,3	76	2 945	55	678,0	57	4,66	11	16,0	16,0	288	0,85	274	55		
56	87	RSP Raszewo Włoszarskie	Mazow	M	42 500	76	39,26	5	51,85	22	3,90	2,37	10,75	56,1	89	866	94	340,0	83	3,37	14	8,0	8,0	124	1,10	278	56		
57	24	RSP Koczerga	Lubel	M	59 429	48	22,25	60	48,91	29	0,96	0,71	13,73	104,6	41	1 924	78	428,0	74	0,25	57	9,0	7,0	220	0,51	284	57		
58	81	RSP Rudnicze z/s w Rudniczynie	WielPol	Z	50 478	60	20,19	71	28,58	89	8,14	5,22	3,91	71,8	73	5 776	26	1 166,0	32	0,34	55	23,0	23,0	372	0,87	285	58		
59	41	RSP NOWIE POLE Górzno	Kuj-Pom	R	46 206	67	17,85	83	25,58	92	4,14	3,02	-3,49	66,2	79	8 801	14	1 571,0	22	0,60	44	34,0	34,0	622	1,18	287	59		
60	90	RKS Granowo	WielPol	M	47 826	63	21,51	66	37,06	68	2,38	1,09	10,36	82,4	60	5 114	34	1 100,0	38	0,14	64	23,0	23,0	509	1,36	287	60		
61	-	Brak zgody	Opol	R	44 118	73	28,16	35	47,00	35	6,72	3,77	8,99	74,1	71	2 681	62	755,0	50	0,53	48	17,0	17,0	502	1,25	289	61		
62	-	RSP XXXLECIA DOLNEGO ŚLĄSKA Czarnica	DolŚlą	R	54 100	57	23,16	53	45,33	44	2,13	0,83	7,92	105,9	39	2 336	70	541,0	62	0,02	71	10,0	10,0	353	1,47	290	62		
63	67	Brak zgody	Opol	R	51 667	58	23,86	48	39,61	55	0,78	0,33	10,06	82,1	61	1 949	77	465,0	69	0,47	50	9,4	9,0	459	0,69	294	63		
64	65	RSP Sulmierzyce	Łódź	Z	62 111	45	11,96	91	19,95	97	12,81	9,29	0,16	81,0	64	9 345	11	1 118,0	36	-1,98	89	23,0	18,0	326	0,35	300	64		
65	19	SGR Bliszczycze	Opol	R	49 625	62	31,19	20	51,14	23	5,47	3,13	8,56	81,4	63	1 273	87	397,0	76	0,04	70	8,0	8,0	220	1,35	302	65		
66	48	RSP Kazin	Kuj-Pom	M	46 217	66	18,86	77	32,16	85	1,10	0,41	8,75	78,8	67	5 635	27	1 063,0	39	0,08	66	23,0	23,0	530	1,10	303	66		
67	72	RSP Świnice Warckie	Łódź	I	44 444	72	7,50	97	10,67	101	6,25	2,51	1,72	60,5	82	5 335	29	400,0	75	2,17	25	9,4	9,0	56	0,93	305	67		
68	88	RSP Żychlin	WielPol	M	43 238	75	30,09	26	44,41	48	16,43	12,59	0,00	64,5	80	3 051	51	918,0	44	-0,11	79	21,0	21,0	447	0,94	311	68		
69	60	RSP JUTRZENKA Śniża	DolŚlą	R	50 667	59	18,99	76	52,28	21	9,22	5,11	6,88	139,5	26	1 601	83	304,0	84	0,07	67	6,0	6,0	273	1,38	311	69		
70	54	RSP ZIĘDNOZENIE Ośiek	DolŚlą	R	61 143	47	21,35	67	32,62	82	45,64	33,81	4,95	93,4	53	2 005	76	428,0	73	0,04	68	7,0	7,0	372	0,95	311	70		
71	-	Brak zgody	WielPol	Z	37 625	82	30,00	27	45,68	41	2,32	1,18	5,10	57,3	86	5 017	36	1 505,0	25	-0,63	82	40,0	40,0	559	1,41	313	71		
72	59	RSP Wierzbno	Opol	R	33 550	89	17,52	84	37,42	64	2,35	0,76	12,35	71,7	74	3 829	43	671,0	59	2,33	24	20,0	20,0	622	1,04	314	72		
73	75	RSP CHELM Straszów	MakPol	I	57 250	51	36,35	7	53,89	16	4,24	4,20	-5,56	75,4	70	1 260	89	458,0	71	-8,09	100	9,0	8,0	4	1,50	317	73		
74	91	RSP Zubry	Podlas	M	35 533	85	30,90	21	45,22	45	7,59	4,73	6,14	52,0	91	1 725	81	533,0	64	0,64	42	15,0	15,0	334	0,28	320	74		
75	-	Brak zgody	WielPol	M	35 333	86	42,32	3	54,29	13	1,54	1,19	6,79	22,7	101	501	98	212,0	91	1,29	33	12,0	6,0	62	0,54	321	75		
76	77	RSP PRZYJAŹN Dorposz Chelminski	Kuj-Pom	R	41 429	78	26,80	42	38,91	58	6,79	3,04	5,92	60,1	84	2 164	73	580,0	61	0,57	45	14,0	14,0	437	1,17	322	76		
77	92	RSP Rybnik	Śląsk	Z	44 950	70	35,38	9	65,60	2	3,11	3,05	-20,52	59,5	85	2 677	63	947,0	41	-5,87	96	29,5	20,0	114	0,51	323	77		
78	29	RSP Wronin	Opol	R	46 364	65	18,68	79	36,04	71	11,64	8,45	6,01	94,0	51	2 869	56	536,0	63	-0,48	80	11,0	11,0	468	1,32	331	78		
79	84	RSP WOLA LUDU Fraknowo	War-Maz	R	39 400	79	23,26	52	54,66	12	20,01	13,37	10,63	92,6	54	1 694	82	394,0	78	0,02	73	10,0	10,0	346	0,49	340	79		
80	76	RSP PRZYJAŹN POL-WĘG. Wyszków Śl.	Opol	R	35 844	84	21,76	63	34,48	77	2,45	0,97	6,13	56,8	88	5 270	31	1 147,0	34	0,01	75	32,0	32,0	666	1,05	341	80		
81	53	Brak zgody	Kuj-Pom	R	39 333	80	32,91	14	57,04	8	62,06	35,11	0,99	34,1	97	717	96	236,0	90	0,28	56	12,0	6,0	129	1,50	343	81		
82	18	RSP Kłbice	Opol	R	49 700	61	19,68	72	32,48	84	8,13	4,16	6,74	82,0	62	2 525	66	497,0	65	-1,10	85	10,0	10,0	478	1,06	346	82		
83	63	RSP LEPSZY BYT Pawonków	Śląsk	Z	35 120	87	28,69	33	48,66	30	4,76	2,76	0,78	57,0	87	3 060	49	878,0	48	-2,45	90	26,1	25,0	276	1,04	346	83		
84	40	RSP ZGODA Żębów	WielPol	R	44 667	71	28,32	34	38,21	62	8,32	6,59	-31,33	60,5	83	950	93	289,0	89	0,02	72	6,0	6,0	253	0,28	353	84		
85	66	RSP Boleschowo	WielPol	R	43 250	74	24,57	46	44,86	47	66,57	61,11	-31,51	84,0	59	749	95	184,0	93	-3,46	92	4,0	4,0	147	0,95	366	85		
86	-	Brak zgody	Podkarp	R	46 500	64	20,20	70	33,06	81	16,77	9,90	4,56	76,1	69	1 842	80	372,0	81	-0,94	83	8,0	8,0	98	0,66	366	86		
87	93	RZS Charytaty	Podkarp	R	32 933	90	20,40	69	3																				

Ranking RSP za 2019 r.

Tabela 4

Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP według ukierunkowania produkcyjnego w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	RSP wg kierunku produkcji:								
	roślinny (panel 55 RSP)			zwierzęcy (panel 13 RSP)			wielostronny (panel 15 RSP)		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Przeciętny obszar (ha UR)	571	567	562	594	593	600	510	500	498
Przychody ogółem (mln zł)	4,9	5,0	4,8	13,5	12,5	15,6	5,9	5,6	5,7
Pracujący na 100 ha UR (osoby)	2,8	2,7	2,6	6,0	5,7	5,6	4,24	4,23	4,18
Wydajność pracy - wartość dodana (tys. zł/osobę)	109,5	114,4	112,7	121,6	61,2	113,6	84,5	71,9	81,7
Wskaźnik wartości dodanej (%)	44,2	44,4	43,6	34,0	31,6	35,5	41,6	39,8	40,0
Wskaźniki dochodowości:									
- pracy członka (tys. zł/osobę)	64,3	72,0	66,9	116,4	95,5	117,7	112,7	104,6	116,1
- działalności gospodarczej (%)	24,6	25,2	23,9	20,7	16,4	20,3	25,6	23,6	24,8
Indeks tworzenia wartości (krotność)	1,72	1,44	0,77	0,8	-2,2	0,1	2,3	1,4	1,1
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (%)	9,8	9,8	5,9	6,2	0,7	4,5	10,8	7,1	8,6
Stopa inwestycji (krotność)	0,76	0,62	0,59	1,26	1,53	1,74	1,21	1,07	1,70

Źródło: Ranking RSP 2016 r., 2017 r. i 2018 r.

Kolejnym pozytywnym trendem, który utrzymał się w zbiorowości tych gospodarstw, była kontynuacja odpowiedzialnej polityki kadrowej. W analizowanym okresie przeciętnie w spółdzielni zmniejszono stan załogi o jedną osobę, co w przypadku prezentowanego wskaźnika zatrudnienia na 100 ha użytków rolnych spowodowało jego obniżenie o do 3,82 osoby. Mimo wypracowania niższej wartości dodanej w 2019 r., wydajność pracy dzięki ograniczeniu zatrudnienia wzrosła rok do roku o 3,9 tys. zł. W przypadku wskaźnika dochodowości pracy członka spółdzielni, jego wartość uległa nieznacznej korekcie względem 2018 r. (spadek o 6,5 tys. zł), była jednak znacząco, bo o 56% wyższa niż w 2017 r. Gospodarstwa spółdzielcze były zatem w stanie zaproponować członkom wyższą opłatę pracy niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, które w 2019 r. wyniosło 51,5 tys. zł, podczas gdy przeciętna opłata członka spółdzielni była znacząco wyższa wyniosła 75,8 tys. zł. Jeszcze lepiej sytuacja spółdzielców wypadła w porównaniu do dochodu rodzinnego gospodarstwa rolnego, na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolniczej w 2019 roku. Oszacowano go w GUS na 44,2 tys. zł. co oznacza to, że przeciętny członek spółdzielni osiągał o 71% wyższy dochód niż statystyczny rolnik indywidualny.

Dobra sytuacja gospodarstw spółdzielczych oraz możliwość finansowania opłaty pracy własnej z wypracowanego dochodu nie spowodowała wyeliminowania zjawiska „przejadania” majątku w tej grupie, miał on jednak charakter marginalny względem ubiegłych lat. W 2019 roku opłatę pracy, wyższą od wypracowanego dochodu ogólnego, wypłacono w 10% spółdzielniach, w dalszych 31% dochód był w całości rozdysponowany na opłatę pracy. Oznacza to, że 59% gospodarstw spółdzielczych powiększało w 2019 r. roku rezerwy.

Stabilne wyniki ekonomiczne analizowanej grupy nie znalazły przełożenia we wskaźniku generowania gotówki, który obrazuje poziom wolnych środków finansowych, jakimi spółdzielnie dysponowały w ostatnich latach. W 2018 r. jak i 2019 r. zdolność spółdzielni do generowania gotówki wykazywała tendencje malejące, wskaźnik ten obniżył się w 2018 r. o 1,5 p.p., a w 2019 r. o kolejne 1,8 p.p.. Stan ten można tłumaczyć rozpoczęciem procesu inwestycji w gospodarstwach, którego odzwierciedleniem jest dawno nieobserwowana rozszerzona reprodukcja majątku, gdyż w 2019 roku poziom stopy inwestycji osiągnął 1,37.

Tabela 5

Podranking

25 najlepszych rolniczych spółdzielni produkcyjnych w latach 2017 - 2019

Pozycja według miernika syntetycznego	Nazwa spółdzielni		woj.	UP		Wskaźniki dochodowości:				Wskaźnik wartości dodanej		Wskaźniki płynności na 31.12.2019:		Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej		Wydajność pracy		Przychody ogółem		Dochód ogółem		Indeks tworzenia wartości		Pracujący		Powierzchnia użytków rolnych	Wszaźnik bonitacji gleb	Miernik syntetyczny (6+8+14+16+20)	Pozycja według kolumny 26	
	gospodarczej			działalności		%		poz.		%		%		poz.		tys. zł		tys. zł		tys. zł		poz.		os.						os.
	3 lata	2019		zł	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	poz.	%	os.	os.	ha	In	pkt.	1
1	1	2	4	3	3	3	4	8	4	58,52	6	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	1	
2	5	RSP Hopkie	R	Lubel		308 421	4	39,90	4	58,52	6	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	19	1
3	7	RSP Gierabice	R	Opol		139 000	11	33,22	12	49,36	27	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	77	2
4	9	RSP Krzywa	M	Podlas		361 125	3	22,01	61	29,50	88	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	82	3
5	6	RKS Bądecz	Z	WielPol		139 321	10	22,86	56	34,76	76	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	96	4
6	2	Brak zgody	R	Pomor		114 500	14	45,17	1	66,08	1	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	80	5
7	8	RSP Lubosina	Z	WielPol		621 500	2	30,33	24	49,23	28	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	43	6
8	18	RSP Wydwowice	R	Opol		119 537	13	27,88	37	47,13	34	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	86	7
9	13	SPR Bodzanów	R	Opol		87 588	22	23,81	49	35,88	72	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	144	8
10	14	RSP NOWOSĆ Jezuitcka Strugi-Kuj-Pom	I			3 762 200	1	8,36	96	12,27	100	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	128	9
11	12	SPR Wierzbik	R	Opol		141 000	8	29,62	28	55,75	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	131	10
12	27	RSP PRZYSZŁOŚĆ Stara Obrze WielPol	M			126 857	12	29,02	29	38,46	60	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	121	11
13	31	Brak zgody	R	Opol		97 286	19	31,90	17	53,72	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	184	12
14	31	RSP Szychowice	R	Lubel		57 217	52	30,49	22	49,79	26	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	195	13
15	28	RSP Wielin III	R	Podkarp		74 053	35	31,63	18	54,78	11	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	185	14
16	19	RSP Doróski	R	Podlas		97 478	18	42,52	2	57,38	7	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	162	15
17	16	RSP Rzecko	R	ZachPom		139 530	9	14,99	87	25,36	93	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	143	16
18	20	SPR DIAMENT Orlinów	M	Małopol		110 200	15	9,55	95	33,43	80	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	165	17
19	11	RSP Izdebnio	Z	WielPol		164 833	6	21,73	64	37,82	63	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	113	18
20	41	RSP Gronowice	R	Opol		67 571	39	19,25	75	44,35	49	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	225	19
21	29	RSP Rusocin	R	Opol		76 467	29	22,60	57	39,57	56	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	189	20
22	26	RSP Wilamowa	R	Opol		144 727	7	14,90	88	26,18	91	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	181	21
23	34	RSP Suków	R	Opol		74 250	34	20,60	68	45,03	46	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	202	22
24	24	RSP Oylin	Z	WielPol		85 933	23	17,94	82	36,37	69	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	177	23
25	21	Brak zgody	R	Opol		71 636	37	32,19	16	45,64	42	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	165	24
26	33	RSP NOWE ŻYCIE Przeczwoły Święt	M			63 778	43	27,66	40	45,36	43	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	202	25

Ranking RSP za 2019 r.

W ostatnim trzyleciu, przy stabilnej sytuacji finansowej gospodarstw spółdzielczych, w dalszym ciągu odnotowywano ubytek powierzchni gruntów. Tendencja ta w ostatnich latach nieco osłabła, dalej jednak obserwowany jest ubytek ziemi na poziomie 0,5% rocznie.

W odniesieniu do ostatniego rankingu znowu znacząco powiększył się udział gospodarstw spółdzielczych ze zmniejszoną powierzchnią. W latach 2017-2019 grupa ta stanowiła 48% całej zbiorowości. Drugą co do wielkości była grupa, w której powierzchnia gruntów pozostała niemieniona (35%), najmniejszy odsetek stanowiły natomiast te powiększające powierzchnię z udziałem 17%.

Przeciętne zmniejszenie w grupie spółdzielni redukujących powierzchnię w latach 2017-2019 to 25,7 ha. W grupie spółdzielni powiększającej areal przeciętne powiększenie wyniosło 38,4 ha.

Jak już wspomniano, w ostatnim roku zbiorowość spółdzielni charakteryzowała się rozszerzoną stopą inwestycji. Mimo poprawy w modernizacji posiadanego majątku wytwórczego, w latach 2017-2019, 21% gospodarstw nie wykazało żadnych inwestycji (nie poniesiono żadnych nakładów inwestycyjnych). Dalsze 29% z nich przeprowadziło jedynie inwestycje na niewielką skalę (stopa inwestycji 0,01-0,49). Kolejna grupa o nieco wyższych nakładach na ten cel (stopa inwestycji 0,50-0,99), stanowiła 24% zbiorowości. Natomiast grupa z rozszerzonym stopą reprodukcji majątku stanowiła 26%. Należy również zaznaczyć, że w ostatnich latach wzrosła nieco skłonność spółdzielców do zawierania nowych umów leasingowych, ten rodzaj finansowania inwestycji obecny był w latach 2017-2019 w 6 gospodarstwach spółdzielczych (wobec 3 w latach 2016-2018).

Wyniki a ukierunkowanie produkcyjne

W rankingowej ankiecie każda spółdzielnia określiła samodzielnie, na podstawie uzyskanej wartości sprzedaży, jaki kierunek produkcji w danym roku w niej przeważał. Umożliwia to nam grupowanie spółdzielni według dominujących kierunków produkcyjnych, tzw. ukierunkowania produkcyjnego (UP). Tradycyjnie już analizie poddano trzy z nich, wyróżniając grupę spółdzielni roślinnych (uprawy polowe, warzywnictwo, ogrodnictwo), zwierzęcych (chów i hodowla zwierząt) oraz wielostronnych (uprawy polowe połączone z chowem zwierząt) (tabela 4). W tej analizie zbiorowość taką stanowiły 83 spółdzielnie, które w latach 2017-2019 brały udział w rankingu, w tym 55 - o ukierunkowaniu roślinnym, 13 - o ukierunkowaniu zwierzęcym i 15 - prowadzących działalność wielostronną.

Spółdzielnie o ukierunkowaniu zwierzęcym w całym okresie charakteryzowały się najniższą rentownością działalności. Sytuacja nie jest nowa, bowiem zbiorowość ta, ze względu na niską opłacalność produkcji zwierzęcej, okresowo nawet musi rezygnować z marży, aby utrzymać produkcję. Uzyskany wskaźnik dochodowości w 2019 r. na poziomie 20% (wzrost o 3,9 p.p. względem 2018 r.) przy dużej skali obrotów (w 2019 roku przeciętne przychody w tych gospodarstwach to 15,6 mln zł.) umożliwił członkom wypracowanie godziwego dochodu. W 2019 r. to właśnie te gospodarstwa były w stanie zaoferować najkorzystniejszą opłatę pracy – wskaźnik dochodowości pracy wyniósł 117,7 tys. zł na członka spółdzielni.

Należy podkreślić, że spółdzielnie te w zdecydowanej większości zajmują się chowem zwierząt żywnościowych, w tym drobiu i trzody chlewnej. Należy zatem przypuszczać, iż znaczną część z nich objęły restrykcje związane z rozprzestrzenianiem się w Polsce wirusa ASF oraz ptasiej grypy. Mimo niekorzystnych uwarunkowań spółdzielnie te nieustannie inwestują (posiadały najwyższą stopę inwestycji ze wszystkich ukierunkowań produkcyjnych),

co wydatnie wpłynęło (zwłaszcza w 2018 r.) na stosunkowo niski poziom wolnych środków finansowych. Warto zwrócić uwagę, iż to właśnie spółdzielnie o ukierunkowaniu zwierzęcym jako jedyne w trzyleciu powiększyły posiadaną powierzchnię gospodarstwa, co również potwierdza postawioną tezę o ich intensywnym rozwoju i prowadzonym procesie inwestycji.

Spółdzielnie wielostronne w ostatnim trzyleciu charakteryzowały się najwyższym wskaźnikiem dochodowości działalności gospodarczej; w 2019 r. wyniósł on 24,8%. Osiągnęły również wysoki wskaźnik dochodowości pracy członka 116,1 tys. zł, jedynie o 1,6 tys. zł mniej niż ukierunkowanie zwierzęce. Spółdzielnie te, mimo wystąpienia kłęski suszy, oraz pogorszenia opłacalności produkcji zwierzęcej, zachowały w ostatnim roku stabilny poziom wolnych środków finansowych. Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej wyniósł 8,6% i był najwyższy ze wszystkich ukierunkowań. W tych gospodarstwach, mimo zachowania bezpiecznego poziomu środków finansowych, widoczne było ożywienie inwestycji, a stopa inwestycji rok do roku wzrosła o 63 p.p. Należy zauważyć, iż to ukierunkowanie kolejny już rok posiadało indeks tworzenia wartości powyżej 1, co oznacza, że spółdzielnie te nie tylko stanowią źródło dochodu dla swoich członków, ale również powiększają swoją wartość szybciej niż kapitał lokowany w bezpiecznych instrumentach finansowych.

Rok 2018 dla spółdzielni o ukierunkowaniu roślinnym był już kolejnym w analizowanym trzyleciu o niekorzystnym przebiegu pogody. W 2016 r. w zasiewach na 2017 r. notowano wymarznienia, podczas gdy w 2018 r. i 2019 r. na niemal całym obszarze naszego kraju wystąpiła susza. Grupa tych spółdzielni, mimo niesprzyjającej sytuacji, wykazywała się jednak stabilną sytuacją finansową. Należy również zauważyć, iż mimo niższego wskaźnika dochodowości w tej grupie, jego poziom był dalej atrakcyjny wzglę-

dem płac w gospodarce narodowej oraz znacząco wyższy niż uzyskiwane wynagrodzenie w gospodarstwach indywidualnych. Stabilność dochodowa tego ugrupowania, przy niższych nakładach pracy, powoduje, iż na przestrzeni ostatnich 10 lat to ukierunkowanie nieustannie się powiększa. W 2019 r. takie ukierunkowanie wybrało 64% spółdzielni. Przy omawianiu tej grupy warto wspomnieć, iż na stabilność finansową tego ukierunkowania największy wpływ miały otrzymywane płatności bezpośrednie oraz

rekompensaty za straty suszowe. Mimo wyraźnie wolniejszego transferu środków suszowych niż w 2018 r. środki te miały istotny wpływ na utrzymanie wskaźnika dochodowości. Zdarzały się w tej grupie gospodarstwa, które otrzymały rekompensatę poniesionych szkód o równoważności połowy dopłaty obszarowej. Spółdzielnie roślinne jednak zaniechały w ostatnim trzyleciu znaczących inwestycji, czekając zapewne na lepszą koniunkturę. W 2019 roku przeciętna stopa inwestycji dla tej grupy wyniosła 0,59.

Jak powstał ranking?

Do sporządzenia rankingu wykorzystano opracowaną w Instytucie ankietę. Formularze ankiet przesłano pocztą do poszczególnych spółdzielni. Na ogół ankietę wypełniano w dziale księgowości spółdzielni. Odbywało się to poprzez przeniesienie danych liczbowych z odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych GUS do kwestionariusza ankiety. Jedynie niewielki zakres informacji statystycznych pochodził bezpośrednio z ewidencji księgowej. Następnie dane źródłowe zawarte w ankietach poddano w IERiGŻ-PIB wielostopniowej weryfikacji. Dane budzące wątpliwości konsultowano telefonicznie z pracownikami spółdzielni. Dotyczyły one przede wszystkim dużej niejednorodności podawania informacji, głównie o należnych za 2019 r. dopłatach bezpośrednich i innych formach wsparcia budżetowego. Ujednolicenie sposobu zapisu danych wymagało bardzo dużego nakładu pracy zespołu przygotowującego ranking. W zamian otrzymano bardzo solidną i porównywalną bazę danych. W ten sposób zabezpieczono wysoki poziom wiarygodności otrzymanych materiałów wykorzystanych do sporządzenia rankingu.

Zaprezentowany w rankingu spółdzielczym zestaw wskaźników i mierników jest specjalnie dobrany do specyfiki formy spółdzielczej. Dzięki niemu uzyskano możliwość porównań między tymi formami gospodarowania i to zarówno w odniesieniu do pojedynczych przedsiębiorstw, wskaźników, jak i w zestawieniach zbiorczych. Jednocześnie przedstawiony zestaw wskaźników w miarę wiernie odzwierciedla położenie majątkowe i finansowe oraz efektywność działalności spółdzielni. Wskaźniki te mogą więc zaspokoić również potrzeby informacyjne szerokiego kręgu instytucji potencjalnie zainteresowanych perspektywami rozwoju spółdzielni.

Do relacji poszukiwanych przez otoczenie można zaliczyć wskaźniki: wartości dodanej, dochodowości i wydajności pracy, płynności finansowej czy też tworzenia wartości oraz poziomu zatrudnienia. Z drugiej strony, w zestawie wskaźników i mierników znajdują się podstawowe oceny o charakterze mikroekonomicznym, które stanowić powinny przedmiot zainteresowania przede wszystkim

spółdzielców i ich menedżerów, jak również bezpośrednich partnerów rynkowych.

Zdecydowana większość mierników i wskaźników odnosi się do sfery najbardziej syntetycznych kategorii ekonomiczno-finansowych. Natomiast ranking nie zawiera wskaźników techniczno-produkcyjnych. Nie umożliwia pokazania osiągnięć w zakresie wydajności jednostkowych zwierząt lub plonów roślin. Wydajności te często są na bardzo wysokim poziomie, ale nie zawsze przekładają się pozytywnie na dobre efekty finansowe typu dochód, zysk czy też dochodowość lub rentowność.

Ranking zawiera zestawienie 100 najlepszych rolniczych spółdzielni pod względem sytuacji ekonomicznej. Spółdzielnie uporządkowane zostały metodą rangowania, a więc jedną z najprostszych metod syntetycznej oceny pozycji jednostek na tle badanej zbiorowości. Metoda ta sprowadza się do kolejnego porządkowania obiektów według wybranych cech i zsumowania zajmowanych pozycji dla poszczególnych sortowań. Najniższa wartość uzyskanej sumy pozycji w badanej zbiorowości wskazuje na najlepszą sytuację jednostki, zaś najwyższa oznacza sytuację najgorszą.

Do sporządzenia listy 100 najlepszych spółdzielni przyjęliśmy pięć cech. Kryterium sortowań były cztery wskaźniki, tj. dochodowość pracy, dochodowość działalności gospodarczej, wydajność pracy i indeks tworzenia wartości oraz jeden miernik - przychody ogółem na spółdzielnię.

Wybrane kryteria dla oceny sytuacji ekonomicznej spółdzielni uznaliśmy za najważniejsze, gdyż najlepiej odzwierciedlają możliwości zaspokajania potrzeb członków (wskaźniki dochodowości), jak i charakteryzują potencjał do dalszego rozwoju gospodarstw spółdzielczych (indeks tworzenia wartości, wskaźnik wydajności pracy, wielkość przychodów ogółem). Wyższe wartości wybranych wskaźników i miernika uznaliśmy za korzystne w ocenie spółdzielni, a spółdzielnia z najwyższą wartością zajmowała pierwszą pozycję w wybranym kryterium.

Wyjaśnienia i definicje

- **Poz. 2019 (kol. 1)** - pozycja gospodarstwa w roku 2019 ustalona na podstawie miary syntetycznej
- **Poz. 2018 (kol. 2)** - miejsce gospodarstwa w rankingu za rok 2018 także w oparciu o miarę syntetyczną.
- **Nazwa spółdzielni (kol. 3)** - skrócona nazwa spółdzielni wraz z jej siedzibą i skróconą nazwą województwa.
- **Ukierunkowanie produkcji (kol. 4)** - określone zostało samodzielnie przez uczestników rankingu na podstawie przeważającego udziału sprzedaży określonych rodzajów produktów w sprzedaży ogółem. Wyróżniono cztery typy ukierunkowania: **I** - inne niż produkcja rolnicza; **M** - mieszane, a więc takie, w którym występowała mniej więcej równowaga produkcji roślinnej i zwierzęcej; **R** - roślinne, tzn. takie, w którym miała miejsce zdecydowana przewaga produkcji roślinnej nad zwierzęcą; **Z** - zwierzęce, tj. te, w którym przeważała produkcja zwierzęca nad roślinną.
- **Wskaźnik dochodowości pracy (kol. 5)** - stosunek dochodu ogólnego (zdefiniowanego w opisie do kol. 18) pomniejszonego o podatek dochodowy od osób prawnych i skorygowanego o dochód wynikły ze sprzedaży majątku do liczby pracujących członków spółdzielni.
- **Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej (kol. 7)** - stosunek dochodu ogólnego do sumy przychodów: ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych. Wartość przychodów podano w kol. 16.
- **Wskaźnik wartości dodanej (kol. 9)** - stosunek wartości dodanej do przychodów ogółem.
Wartość dodaną określono przez dodanie jej składników: dochodu ogólnego, amortyzacji, podatku rolnego i innych podatków obciążających koszty, czynszu dzierżawnego, kosztów kapitału obcego (odsetki), kosztów wynagrodzeń pracowników najemnych wraz ze świadczeniami oraz świadczenia na rzecz członków spółdzielni.
- **Wskaźnik płynności bieżącej (kol. 11)** – iloraz aktywów obrotowych, pomniejszonych o krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe, i zobowiązań krótkoterminowych na koniec 2019 r.
- **Wskaźnik płynności szybkiej (kol. 12)** – stosunek aktywów obrotowych, pomniejszonych o zapasy i krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe, do zobowiązań krótkoterminowych na koniec 2019 r.
- **Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (kol. 13)** - stosunek nadwyżki operacyjnej netto do sumy przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Nadwyżka operacyjna powstała przez odjęcie od wpływów z działalności operacyjnej wydatków na nią poniesionych. Z kolei wpływy policzono jako sumę przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zyski ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Wydatki natomiast uzyskano przez dodanie do kosztów działalności operacyjnej (pomniejszonych jednak o amortyzację) pozostałych kosztów operacyjnych (ale z wyłączeniem straty ze zbycia aktywów niefinansowych), strat nadzwyczajnych i obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego.
- **Wydatki na pracę (kol. 14)** - stosunek wartości dodanej (zdefiniowanej w opisie do kol. 9) do przeciętnego zatrudnienia w 2019 r.
- **Przychody ogółem (kol. 16)** - suma przychodów ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i przychodów finansowych.
- **Dochód ogólny (kol. 18)** - przychody ogółem (zdefiniowane w opisie do kol. 16), pomniejszone o sumę kosztów działalności operacyjnej (bez opłaty pracy członków), pozostałych kosztów operacyjnych i kosztów finansowych, skorygowane o wyniki nadzwyczajne (zyski lub straty nadzwyczajne).
- **Indeks tworzenia wartości (kol. 20)** - iloraz rentowności kapitału własnego z kol. 12 oraz kosztu kapitału własnego. Ten ostatni ustalono jako sumę rentowności aktywów bez ryzyka oraz premii za ryzyko finansowe. Jako aktywa bez ryzyka przyjęto średnie oprocentowanie lokat bankowych założonych na okres do dwóch lat włącznie w 2019 r. Wyniosło ono 1,21% w stosunku rocznym i było jednakowe dla wszystkich gospodarstw. Premię za ryzyko określono z kolei jako iloczyn różnicy między ww. rentownością lokat bankowych (1,21%) a oprocentowaniem długu każdego gospodarstwa (stosunek zapłaconych odsetek w 2019 r. do sumy zobowiązań długo i krótkoterminowych na koniec 2019 r.) i stopnia zadłużenia kapitału własnego (ww. sumę zobowiązań długo- i krótkoterminowych podzielono przez wartość kapitału własnego na koniec 2019 r.). Tylko indeks wyższy od jedności świadczy o powiększeniu wartości gospodarstwa dla jego właścicieli.
- **Pracujący przeciętnie w roku (kol. 22)** - przeciętna liczba osób zatrudnionych w 2019 r. (członków spółdzielni i pracowników najemnych), w tym członkowie (kol. 23).
- **Powierzchnia użytków rolnych (kol. 24)** - obszar gruntów przeznaczonych do działalności rolniczej. Obejmuje on grunty orne, trwałe użytki zielone i plantacje trwałe.
- **Wskaźnik bonitacji gleb (kol. 25)** - syntetyczna miara jakości użytków rolnych obliczona jako stosunek powierzchni przeliczeniowej do fizycznej powierzchni tych użytków. Wskaźnik ten ustalono na podstawie „Deklaracji w sprawie podatku rolnego” oraz informacji dodatkowych o użytkach w V i VI klasie.
- **Miernik syntetyczny (kol. 26)** - suma pozycji z kolumn 6, 8, 15, 17, 21 (opis metody w tekście).

Objaśnienie symboli:

- - zjawisko nie występuje lub nie ma treści merytorycznej;
- In - liczba niemianowana;
- - brak zgody na podanie nazwy spółdzielni.

*Ranking przygotował zespół pracowników
Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB
w składzie: Mgr inż. Marcin Adamski
Dr Dariusz Osuch
Mgr inż. Maria Zdzieborska*